

precej skičen tudi s tozadevnim komunistov in socialistov, a z gotovimi izpremembami. Helvetius je razvil s trmo glavostjo in verno silo, ki vzbujala iznenađenje, paradokso trditve da med ljudmi delanski ni razlike, ne v tenkosti čutnih organov, ne v množnosti spomina in v jakosti pozornosti in da so vsi zdravi ljudje zmorni za polet v najvišje miselne sfere. Po njegovem nazoru izviralo duševne razlike le iz okolnosti. — Znano je, da so njegovo delo „De l'esprit“ (Paris 1758) vstred množične kritike vsega obstoječega v cerkvi in državi na noveli parlamenta l. 1759. zaževali.

Važno je, pribisovati vzgoji le toliko, kot ji po resnici in pravici gre. Uveljavljati se morajo pravice prirojenih duševnih darov — pravi znameniti francoski mislec Théodule Ribot, (roj. 1839.) v svojem velikem delu „Die Vererbung Psychologische Untersuchungen ihrer Gesetze, ethischen und sozialen Konsequenzen.“ (Nemški prevod od dr. Hans Kurella, Leipzig, Wigand, 1895.) — Prirojenost in podedovanje pomenja tukaj isto. Ne da bi se tukaj natančneje nečali z raznimi hipotezami in teorijami o podedovanju, kajti to spada v strokovno razpravo, hočemo le nekaj splošnih rezultatov označiti, ki jih je dosegla ta panoga znanstvena raziskavanja.

1. Čim globlje se nekaj v organizmu zasaia, tem lažje se podeduje. Običajno se prenašajo na potomce (rabljeno v najširšem pomenu besede) takšne posebnosti in takšna svojstva, ki jih lahko smatramo kot posledice dolgotrajnih, neke telo temveč tudi splošnih stanj spreminjalnih vplivov. — Tako bi si imeli tolmačiti prirojene kali boleznai (tuberkulozo, živčne bolezni, duševne hibe.) Včasih podedovalne lastnosti ne pridejo takoj v prvi generaciji do razmaha, temveč preskočijo več generacij. (Atavizem.)

2. Lastnosti, ki jih le organizem pred kratkim pridobil, se navadno ne podedujejo.

3. Fizična svojstva se podedujejo lažje kot duševna, nesestavljeni duševni darovi (talenti) lažje kot takšni, ki si jih tolmačimo iz slunneva učinkovanja večih darov.

4. Nalhitre se podedujejo nagoni, nato čustvene dispozicije in čutne zmognosti nazadnje intelektualne zmognosti.

5. Le elementarne oblike in dispozicije se podedujejo.

Dognalo se je, da na drugo generacijo ne pridejo potom podedovanja takšna svojstva, ki so nastala vsled vaje, nedelavnosti ali telesnih potreb. (Welsmann, Aufsätze über Vererbung, Wiesbaden.) V drugem slučaju bi se otroci očeta, ki le recimo izžubil vid ali gotove ude pri kakšni nevarni ali v vojni, tudi rodili brez oči, udov i t. d.

Prirojenost ima večjo ali manjšo nedolžnost in zavisi predvsem od individualnega duševnega ustroja.

Večina duševnih darov smatramo kot kompleks gotovih elementarnih zmognosti, ki vsaka lahko nastopa v raznih kombinacijah. Tako je lahko težnja za nabiranje (Sammelneigung) element za nastoj nadarjenosti spekulanta ali naravoslovca. Vzgoja, milje in način življenja usmerja pretežno razvoju duševnih darov in njih kombinacijo. Posvotokrat je združenih več duševnih darov v enem človeku. Cezar in Napoleon nista bila samo genialna vojska, temveč tudi modra državnik. Takšnih primerov bi lahko našli nebroj.

Za izvor nadarjenosti pride še v poštev križanje svojstev staršev. Znan je Goethejev izrek: »Vom Vater hab ich die Statur, des Lebens ernstes Führen, Vom Mütterchen die Frohnatur, die Lust zum Fabulieren.« — Čim bližje so svojstva staršev, tem večje duševne ničle so potomci! Znano je dejstvo, da so otroci iz strogega sorodstva več ali manj slabotni na umu in telesu. Pri rastlinah že narava vsled raznih priprav in omeitev čudovito umno poskrbi, da ne pride do ploditve v enem in istem organizmu. — Če kratko le navedem ustroj prašnikov in pestičev (Prämlaceae) kjer le popolnoma izključena samooploditev in možna le tuja oploditev.

Strogi nasprotniki nauka o podedovanju danes pravzaprav ni več, ker je vsled razvoja moralne pedagogike in pedagoške patologije marsikaj po izkustvu doznano, kar le tvorilo nekdanj polje duševne spekulacije. Le nekateri enostranski pedagogji noveličujejo vsemogočnost vzgoje.

V diskusiji so nasprotniki nauka o podedovanju postavili sledečo dilemo: Htobotezati o podedovanju le nevdržljiva če se razlikujejo otroci od staršev v morali. — Otroci so slični staršem, in čemu je potem treba iskati drugih vzrokov kot vzgojo? — Menda nam ne bo potrebno dokazovati, da je to ožividni sofizem, ki se opira na navi-

žezno resnico. — Gall stvaritelj danes že revidirane frenologije, ki uči, da so duševne zmognosti, kreposti in abnormalnosti razporedene na gotovih točkah možgan in se takšna značilna svojstva že vidno izražajo zasluži priznanje, da je vzlic predvidkom svolega časa izvrstno opazoval in dokazoval, da so lastnosti pri vseh individuih iste specije raznolike in razno stopnjevane, kar je splošni polav pri vseh organiziranih. — Če povzamemo le nekaj primerov: Ptice pevke imajo vsekar isto kitico svojeva specija, a zvok obseg mik in varnost elasa se pri raznih znatno razlikuje. Pirquin je doznal pri konjih in psih največje razlike v temperamentu in inteligenci, od blaznosti do slaboumnosti. — Počleimo še malo v biografije nadrednih duhov.

Te nam kažejo, da je vzgoja učinkovala na veleume včasih prav neznatno nekaterikrat celo povubno, včasih pa celo nič. Leti so hodili svoja pota. — Znano je, da je d' Alembert, brez pravih prijateljev, brez sredstev, prezet od svoje krušne matere, tovarišev in učitelja le vzrasel, ter postal s 24. leti član akademije znanosti, s katerim imenovanjem se je sele pričela njegova slava. Tudi veliki revolucionar pedagog Rousseau, je vodil v svoji mladosti burno življenje brez sleherne smotrene vzgoje. Newton se ni nikakor odlikoval v šoli. Imeli so ga za pravega lenoranta. Slavni botanik Linne je tudi kot otrok veljal za neumneža. Veliki naravoslovec Aleksander v. Humboldt le v šoli le neznatno napredoval. Bil je neokreten in počasen v misljenju in šele v poznejših letih si je pridobil z železno voljo razvijačo nadarjenost in pridnostno ogromno znanje. Slavni francoski pisatelj Diderot je bil pravi križ svojih staršev. Veliki pedagog Pestalozzi je bil kot deček jako neokreten in okoren. Njegovi součenci so ga imenovali le »Heinrich Plumsock.« Bil je popolnoma anatičen in le ostal dolgo pod povprečnostjo. V pravopisu in pisanju je bil sila neokreten in borniran. Starejši Dumas, Zola, Balzac in še mnogi drugi pisatelji so bili prav slabi in slabovzgojeni učenci. — Ni naša naloga in popolnoma nemogoče je, izbrano našeti vse velmože, ki v mladosti nikakor niso pokazali kaj so, kaj bodo in kakšne kulturne vrednote bodo zmogni ustvarjati!

Koliko pa je zopet mislecev, umetnikov in iznajditeljev, ki so že v rani mladosti razdelili genialnost ter ustvarjali trajne kulturne dobrine! — Torquato Tasso je govoril že s 6. meseci. Haller je pridigoval že v 5. letu svoje starosti. Mozart je komponiral že s 4 leti melodije in z 12. letom že 1. opero. Michel Angelo je že kot nežen otrok pokrtil stene in veže s skicami. Dante se je zaljublil v Beatrico in i oklanjal pesmi v svojem 9. letu. Lope de Vega in Calderon, sta pričela pisati že z dvanaštimi leti komedije. Blaise Pascal, znameniti francoski mislec in matematik, le bale že v 11. letu svoje starosti revidiral geometrijo svojeva časa! Deistvo pa le, da le dal prvi veliki donos matematiki v 17. letu svoje starosti.

Nal nam ti zgledi zadostujelo. — Uvidevamo, kakšno neznatno vlogo igra včasih vzgoja poleg velikih duševnih darov. Vpliv vzgoje nikdar ni absoluten in ima največji in odločilni učinek le na srednje nadarjene in povprečne narave. Dobro pozorujete to Théodule Ribot. Mislimo si razne stopnje inteligence razvrščene v lestvici, ki pričelna pri idiotih in seže do genialnosti. Pri idiotih vzgoja sploh ne vpliva ali le tako neznatno, da sploh ne pride v poštev. Čim bolj se bližamo srednjim stonjam, tem značilnejši je vpliv vzgoje. Vzgojni vpliv doseže višek pri srednjih naravah, ki vsled moralne brezbarvnosti postajajo to kar okolnosti in slučaj iz njih stvorijo. — Vzgoja je vsota navad. Pri civiliziranih narodih predstavlja vzgoja kompleksirano in skrbno stavbo. Mnogo vzgojnih načel in dobrih in stalo človeštvu večstoletnih naporov in delo nebroj generacij. Prav pravi veliki češki zgodovinar Havlicek Borovský. »Človeštvo potuje vselej za tri korake naprej in istočasno za dva koraka nazaj.«

V kulturnem človeku se mora potom mnogih umetnih in umetelnih sredstev ustvariti nekako takorekoč druga narava, ki ima nalogo da absorbira več ali manj prvotno bestialno naravo. Pri mnogih je vzlic najboljšim metodam to početje danajdno delo. Koliko je ljudi iz narodličnejših hiš, ki so bili vzgojeni do najboljših metodah, vendar izgleda pri njih vzgoja le kot kakšen »svetel firnež«, ki pokrije komaj površino! — Pri prvem, izvanrednem dovodku pa se razodeva prvotna, bestialna narava kar najočitneje! »Do mozga se ti zdi, da poznaš svojeva bližnjega, videl si ga na svatbi in na sedmini; pa izbruhne besedo ponevedoma in v strahu, v sili, v čeznaturni radosti — in pred teboi

stoji vse nekdo drugi, tuiec, ki za nsi se nikoli srečal človek, ki je podoben tebi, vsem in nikomur.« (Ivan Cankar, Iz »Podobe iz Sanj.«) Moderni psihologi razločilejo le dva bistvena tipa temperamentov. Ljudje so: plastični ali oblikujoči in nevooglihvi, trdi. Prvi tip ljudi je najbolj dostopen vzgojnim vplivom. Vzgoja ima navidezno lahko delo. Vprašati pa se moramo, ali trajno? Ako je milje, v katerem se ljudje takšnega tipa kretalo, izvrsten in ugoden, tedaj in le tako dolgo zaznamuje vzgoja uspehe. V drugem slučaju pa so vzgojne dobrine podvržene spremembam. Takšni ljudje so pod zunanimi pritiski zmogni vsakovrstne preobrazbe v zasebnem in javnem življenju. V tem pogledu ima Schopenhauer prav: značal se ne izpreminjal!

Drugi tip ljudi je bolj nedostopen vzgojnim vplivom, a potom res metodične vzgoje zaznamuje ista trajna uspehe.

»Jaz skušam vltiti nekaj železa v dušo otrok.« le dejal neki angleški učitelj Guizotu, ko le ta obiskoval šole Velike Britanije. »Kje so pri nas učitelji in programi, ki bi udeležili tak sen?« vprašale moderni francoski mislec Gustave Le Bon.

Ne moremo se dovolj načuditi kakšnih grozolestev so zmogni visoko kultivirani in civilizirani narodi v časih voine: c'est la guerre. — Z upravičenostjo pravi veliki zgodovinar Carlyle: »Civilizacija le le ovol pod katerim bestialna narava človeka v infernalni žerjavi tli.«

Teh deistev ne smemo pozabiti, in misliti, da le vzgoja čudotvorna. S tem pa nikakor ne podcenjujemo pomena vzgoje. Šal smo vendar potem vzgoje postali to, kar smo — kulturni narod.

Iz naše organizacije.

Društvene vesti.

+ Ljubljansko učiteljsko društvo zboruje v soboto, 23. oktobra 1920 na šoli pri sv. Jakobu ob 6. uri.

Dnevni red: 1. Učiteljstvo in šolstvo v turkistanski sovjetski republiki, (Poroča tovariš Emil Adamič.)

2. Poročilo tovariša blagajnika.

3. Predlogi in nasveti društvenega odbora.

4. Slučajnosti.

Polnoštevilne udeležbe pričakuje odbor.

Iz Jugoslavije.

— Novi okrajni šolski nadzorniki. Ker je ministrski svet razveljavil imenovanja okrajnih šolskih nadzornikov za bivšo Kranjsko, ki jih je samovoljno imenoval poverjenik za prosveto dr. Verstovšek, je minister prosvete imenoval nove okrajne šolske nadzornike, in to: za šolski okraj Črnomelj Konrad Barle, nadučitelj v Črnomlju; za šolski okraj Novo mesto Janko Grad, okr. šolski nadzornik Novo mesto; za šolski okraj Krško Ljudevit Stasny, dosedanji šolski nadzornik v Krškem; za šolski okraj Kočevje Josip Novak, dosedanji šolski nadzornik v Kočevju; za šolski okraj Litija Avgust Pirc, učitelj v Ljubljani; za šolski okraj Kranj Vilibald Rus, šolski vodja v Kranju; za šolski okraj Radovljica Josip Turk, šolski ravnatelj v Logatcu; za šolski okraj Kamnik Matko Kante, okrajni šolski nadzornik v Kamniku; za šolski okraj ljubljanska okolica Andrej Rapč, učitelj v Ljubljani; za mesto Ljubljano in za vse meščanske šole na bivšem Kranjskem Makso Hočevar, strokovni učitelj v Ljubljani. Imena novih nadzornikov prinaša tudi »Narodna Prosveta«. Dekreti za imenovanje okrajne šolske nadzornike so že odposlani.

— Imenovanja okrajnih šolskih nadzornikov so izvršena. Minister prosvete se je trdno držal načela, da ne preze podrejenih oblasti in je za nadzornike imenoval samo one, ki so bili vsebovani v predlogih na seji višjega šolskega sveta. Dasi so nekateri nadzorniki imenovani proti volji in mišljenju večine slovenskega učiteljstva, vendar je izginil iz ministrove liste nadzornikov glavni madež, ki ga vsebuje nadzorniška lista poverjenika za uk in bogocastje v Ljubljani, t. j. nadzornik Simon, katerega imenovanje bi bilo po prevratu v vsaki drugi državi — nemogoče. Do danes nismo o tem slučaju javno razpravljali, vendar so se naši zastopniki vztrajno in konsekvntno borili proti imenovanju Simona za nadzornika v Jugoslaviji. O listi sami ne bomo govorili, ker učiteljstvo dobro samo pozna svoje može in nasprotno tudi novoimenovani nadzorniki dobro vedo, v koliko jim le računati s tem, da bodo vživali zaupanje učiteljstva. Korek nosti ministrovega imenovanja ne moremo oporekati, ker se je minister trdno držal določil zakona in le pri tem tudi upošteval sodoščbo pokrajnske šolske oblasti, hkrati je pa s svojo delno izpremembo nadzorniške liste ljubljanskega poverjenika za uk in bogocastje popravil pristne sprejete predloge viš. šol. sveta in krivicu, ki se ji je zgodila na podlagi nepravilno sestavljenega višjega šolskega sveta v Ljubljani in nepravilno in pristojno vpoklicanih zastopnikov v njem. Vse te nepostavnosti in pristranosti smo konstatirali že po imenovanju Verstovškovih nadzor-

kov. Kljub temu pa ne moremo prezreti naših načelnih zahtev, da bi jih zopet ne poudarili: 1. Zahteva organiziranega učiteljstva je, da se imenovanje nadzornikov ne izvrši brez organizacije, še manj proti volji organizacije, ker so nadzorniki določeni za to, da nadzorujejo in imajo opravka z učiteljstvom, s katerim sporazumno naj bodo torej tudi imenovani; 2. Načelna zahteva učiteljstva je, da si samo voli nadzornike, ki naj bodo v pedagoško - didaktičkem oziru odgovorni edino okrajnim, oziroma pokrajinskim učiteljskim konferencam (skupščinam); 3. Da se uveljavi demokratično načelo dostopa vsemu učiteljstvu do nadzorniških mest in proste konkurence pedagoških zmognosti, vztraja učiteljstvo pri razpisu nadzorniških mest. — Za ta načela se ima učiteljstvo boriti še nadalje! Nikakor ne mislimo podpirati anarhije v državni upravi, ampak se hočemo boriti za čimprejšnjo uveljavljanje rednih upravnih razmer in stalnih načel v državni šolski upravi. Vprašanje, v koliko učiteljstvo prizna nove nadzornike, pa prepuščamo učiteljstvu in v prvi vrsti novoimenovanim nadzornikom samim, držče se načela: da se vnanje priznanje pridobi lahko tudi z nasiljem, drugo je pa, če si osvobe priznanje v srehi učiteljstva. Če bodo novi nadzorniki zastopali trezne zahteve in interese učiteljstva, bodo tvorili eno z učiteljstvom in pravo vez med šolsko oblastjo in učiteljstvom — v tem slučaju bodo našli tudi v vrstah učiteljstva trdno, nepristrano in zanesljivo — oporo.

— Odlični gost — tov. Jovan P. Jovanović v Ljubljani. Od pretečenega petka imamo v naši sredi v Ljubljani odličnega gosta, ministralnega tajnika tov. Jovan P. Jovanovića iz Beograda, ki je sedaj nameščen v Beogradu v ministru prosvete. Z veseljem srcom smo pozdravili v naši sredi millega nam gosta, starega znanca našega in prijatelja. Tov. Jovanović je bil prvi srbski učitelj, ki je ustvaril vez med slovenskim in srbskim učiteljstvom. Leta 1905, ko je prišel k odkritju Prešernovega spomenika, je prispeval tudi v misliji, da ustanovi stalno vez med slovenskim učiteljstvom v Avstriji in učiteljstvom v Srbiji. Udeležil se je l. 1908. tudi učiteljske skupščine v Radovljici in je pripeljal s seboj še druge tovariše - organizatorje iz Srbije. Tu je že leta 1905. vložil prvo kal ujedinenja jugoslovanskega učiteljstva v Sloveniji. Tov. Jovanović je bil svojedobno urednik »Prosvete« v Kragujevcu in pozneje tamonjši župan. Naj mu ostane blaginja v naši sredi sodaj, med osvobodjenimi državljani prijetno ter želimo, da pride zopet skoro med nas, ker nam bo vedno dobrodošel!

— Pozdrav macedonskega učiteljstva slovenskemu učiteljstvu. Ljubljansko poverjeništvu UJU je prejelo sledečo brzojavko: Prilep, 14. oktobra. Na djeu ujedinenja jugoslov. učiteljstva drugovi i drugarice naše divne Macedonije ustvarjajo današnji ideal našeg plemena na temelju krvnog sorodstva i bratske ljubavi a tom poslu grie Vas. — Spasoje Hadži Pcpović, član glavnog odbora.

— Šolski program in stališče socialne demokracije v Sloveniji do javnih nameščencev. Izvršilni odbor socialno - demokratične stranke v Ljubljani je izdal v 236 števi »Napreča« proklamacijsko s programom svoje stranke za volitve v konstituanto. Proklamacija je naslovljena: Slovenskemu delavskemu ljudstvu k volitvam v konstituanto! Program je zanimiv po vsej svoji vsebini za orientacijo gibanja mas v naši novi državi pri bodočih volitvah. Za naš list, kot informativno glasilo, pride v poštev le stališče te stranke do šolstva in do natega stanu, kateri točki zasledujemo pri vseh strankah. Prinašamo obe točki, ki se glasita dobesedno sledeče: Vsaka reforma bo le tedaj uspešna, če se je bo znalo ljudstvo prav poslužiti in zaradi tega je dobro šolstvo mujen pogoj vsakega napredka in končne osvoboditve delavskega razreda. Zahtevamo torej temeljito šolsko reformo, ki naj predvsem osvobodil šolo vseh vplivov kapitala, cerkve in militarizma in jo napravi sposobno za zdravo vzgojo naraščanja in za razširjanje in utrjevanje resničnega in koristnega znanja. Vsakemu nadarjenemu otroku brez izjeme mora biti pot do najvišje izobrazbe: za to je treba ne le da le pouk brezplačen, da dobe šolski otroci vsa potrebna učna sredstva, ampak tudi sredstva brez katerih je uspešna pouk luzoričen, torej hrano, obleko, prosto vožnje, prosto zdraviljenje in zdravila, in ker zahtevajo razmere tudi stanovanja. Otroška in mladinska zavetišča, dijaški domovi, dijaške kuhinje morajo vsej sposobni mladini omogočiti pristop do vse kulture in do vsega posamezniku in narodni celoti enako potrebnega znanja. — Tudi javni nameščenci vseh strok, ki so v mnogih slučajih še v slabšem položaju, kakor ročni delavci, so imeli doslej le v socialnih demokratih odkrite in resne zagovornike, ker vkljijo tudi v njih izkoriščane člane delavskega razreda. Naše meščanske stranke so se branile uvedbe moderne službene pragmatike za uradnike in uslužbence, ker hočejo, da ostanejo gnotno in duševno odvisni ne le od svojih delodajalcev, ampak tudi od političnih strank.

— Zavarovanje učiteljstva v Jugoslaviji za slučaj smrti. Društvo, ki ima ta namen ni med slovenskim učiteljstvom novo in je že zdavnaj ustanovljeno, vendar se je delokrog tega društva dosedaj razširil le na Slovenijo. Zove se »Jubilejska Samopomoč«. Na občnem zboru